

Mark Solms föreläsningsserie om hjärnan och den inre världen

*Lennart Ramberg, Barn- och ungdomspsykiater,
utbildningsanalytiker i Svenska Psykoanalytiska Sällskapet*

För vem?

Psykoanalytikern och neuropsykologen Mark Solms är en internationell auktoritet på hur neurovetenskap och psykoanalytisk teori kan integreras.

Det som emellertid gör honom intressant i detta sammanhang är att han dessutom är en lysande och entusiasmerande pedagog.

Denna videoinspelade föreläsningsserie* om hjärnan och den inre världen är riktad till den psykodynamiskt orienterade psykoterapeuten och psykoanalytikern. Den kan också med fördel användas av terapeuter med annan inriktning, eftersom de psykoanalytiska begrepp som nämns är få och allmänt använda.

Den kräver inte någon tidigare kunskap om hjärnan och dess funktioner av tittaren/åhöraren.

Som ett stöd för förståelsen har Solms och Oliver Turnbull givit ut en relativt lättläst bok som nära följer föreläsningarna: *The Brain and the Inner World*.

Innehåll

Serien utgörs av tio cirka en och en halv timme långa föreläsningar hållna år 1999-2000. De är nedan numrerade i ordningsföljd:

I den första ges en översiktlig beskrivning av hjärnan och dess övergripande organisation och sätt att fungera (1). Här ges också de termer och begrepp som behövs för att förstå resten av föreläsningarna.

Därefter följer en diskussion om det filosofiska "Body - Mind"problemet (2) samt frågan: Kan kunskap om hjärnan fördjupa förståelsen av Mind - Psyket eller Själslivet?¹ Mer därom senare i denna text.

De följande fyra föreläsningarna ägnas de funktioner hos hjärnan och den övriga kroppen som anses utgöra korrelerat för viktiga psykiska funktioner: Medvetandet och Det Omedvetna (3), Emotioner och motivation (4), Minne och fantasi (5), Drömmar och hallucinationer (6).

Därefter vidtar (7): Hur genetisk information och omvärld påverkar den psykiska utvecklingen, (8) Höger och vänster hjärnhemisfär står för skilda funktioner (Freuds ord- och tingrepresentationer²). (9) Självet och "talkurens" neurobiologi. (10) Om framtid och neuro-psykoanalys.

Om Mark Solms

Mark Solms är neuropsykolog och psykoanalytiker³ och är verksam vid Anna Freud Center i London. Inspirerad av Freuds och den ryske neurologen Lurias⁴ banbrytande arbeten har han fortsatt att söka länka den psykoanalytiska domänens fenomenologi och teoretiskt-kliniska begrepp till hjärnans funktion.

Solms blev känd när han "tog strid"⁵ mot dem som beskrivit drömmar som meningslösa bifenomen till processer i hjärnbarken, vilket uppstått till följd av aktivitet i lägre, primitivare centra i hjärnan. Med ett övertygande underlag hävdade han att dröm enbart uppstår när aktiviteten i hjärnbarken tilldrar sig ett motivationsintresse och att drömmen därför är potentiellt meningsfull.

Solms har vidare tillsammans med sin hustru, Karen Kaplan-Solms⁶, behandlat patienter med olika typer av hjärnskador med psykoanalytiskt orienterad psykoterapi. De har då (induktivt) kunnat visa att vissa områden av hjärnan, samt förbindelser mellan specifika delar av denna, är nödvändiga för att speciella psykiska funktioner, såsom medvetande, realitetsprövning, narcissism, försvarsmekanismer och sorgearbete skall kunna uppstå och fungera. Det psykoanalytiska behandlingsarbetet kommer därmed, utöver sitt terapeutiska syfte, att tjänstgöra som ett forskningsinstrument inom neurovetenskapen. Den modifierade ram för behandlingsarbetet, som dessa patienters utsatta situation kräver, och en god arbetsallians, gör att patienten kan utveckla en positiv överföring. I kraft av denna vågar patienten erfara mer än han kan förväntas orka göra under sedvanlig klinisk observation. På så sätt kan patientens subjektiva erfarenheter och beskrivningar av sitt utsatta predikament fördjupa, ibland förändra och ytterligare sofistikera den bild av hjärnans och psykets funktion som neurovetenskapen håller på att utveckla.

Mark Solms är ansvarig för utgivningen av Freuds neurovetenskapliga verk⁷ och är general editor för den nya engelska översättningen av Freuds samlade verk.

Behöver en terapeut veta något om hjärnan?

Behöver en psykoanalytiker eller en psykodynamiskt orienterad psykoterapeut veta något om hjärnans och kroppens funktioner för att kunna utföra sitt arbete väl?

Knappast, skulle flera tycka. Fiktivt skulle de kunna säga följande: "Det har nu förflutit cirka 100 år sedan Freuds upptäckt och beskrivning av det omedvetna, oedipuskonflikten och överföringsneurosen. Många generationers kliniska arbete och forskning har både bekräftat och vidareutvecklat hans grundläggande psykologiska tankegångar, även om en del tonat bort med tiden.

Freud försökte i början av sin karriär som psykolog-neurolog att utforma en psykologisk teori utifrån den tidens senaste rön om hjärnan i sitt Projekt⁸, men han ansåg att teorin inte höll för att förklara de psykologiska skeenden han som kliniker tog del av. Han publicerade därför aldrig artikeln. Han kunde under sin livstid inte se någon grund för ett närmande mellan hans psykologiska teorier och den dåvarande neurovetenskapen.

Detta, menar vi, gäller också nu: Det finns ett oöverstigligt gap mellan den på subjektet grundade hermeneutiska vetenskapssynen vi håller för riktig och den positivistiska vetenskapen. Det innebär att vi möjligen kan tycka oss se paralleller mellan vad som försiggår inom dessa världar, men det är helt klart att fenomen inom den förra, på subjektiva erfarenheter grundade dimensionen, inte kan förklaras eller "översättas" utifrån data från den objektiva, naturvetenskapliga och vice versa. Teknikens senaste landvinningar till trots gäller detta även nu, hur övertygande de neurovetenskapliga fynden än kan tyckas förklara subjektets tillstånd och förändringar."

Leder neurovetenskapernas utveckling fram mot en Ny Psykologi?

Ett sådant filosofiskt synsätt (psykofysisk parallellism) kan av många anses ha överflyglats av verkligheten. Det finns ju numera ganska "välriktade" psykofarmaka som bygger på kunskap om hjärnans biokemi och många ingrepp i hjärnan har gjorts som i stort lett till förväntade resultat.

Allt fler hävdar dessutom att psykoanalysen och den psykodynamiskt orienterade psykoterapin måste söka stöd i närliggande vetenskaper utanför den egna kunskapsdomänen⁹ för att belägga och förklara sitt synsätt.

Solms menar att frågorna som ryms inom "Det Lätta Problemet": 'Hur skall man kunna finna korrelerat till själslivets olika funktioner?', under de senaste decennierna har kommit allt närmare sin lösning: En "ny" vetenskap, neuropsykologi, har uppstått: Teorier såsom system- och kaosteori har utvecklats, och de kan användas för att förstå komplexa biologiska system. Ny teknologi såsom videoinspelningar av moder-barn-interaktioner och terapier har möjliggjort mer objektiva bedömningar av interpersonella processer och bedömning av utvecklingen av psykiska färdigheter. Bland annat datorteknik har möjliggjort

utvecklingen av PET, fMRI¹⁰ och andra liknande metoder, som gör det möjligt att iakttaga hjärnans arbete hos en levande människa när hon försätts i situationer som kräver hennes engagemang, såsom vid vanlig problemlösning eller när psykisk smärta väcks till liv. Mikrostudier av nervceller in vivo och studier på molekylär nivå ger oss kunskap om nervsystemets byggstenar. Forskningen frambringar alltmer precist riktad psykofarmaka. "Efter att Freud, Jung och James vid förra sekelskiftet utformade tvärvetenskapliga och filosofiska teorier om människolivet med den tidens vetenskap i åtanke, följde nästan ett sekel, då vetenskaperna utvecklade sig inom sina egna domäner. Nu är det återigen dags att utforma nya övergripande teorier om människolivet", menade Pribram¹¹, en av huvudtalarna vid den neuropsykoanalytiska konferensen i New York år 2001.

Subjekt eller objekt - olika utsiktspunkter mot samma Något
Numeramenar många att Mind, eller Sjäslivet, är en egenskap, en dimension, som uppstår (emerges) som ett resultat av att hjärnan-kroppen börjar fungera ¹². Mind tycks förutsätta en fungerande hjärna.

Solms uttalar sig emellertid försiktigare, eller om man så vill, är mer agnostisk. Han bekänner sig till det filosofiska synsättet dualistisk monism. Han bekräftar den absolut kvalitativa åtskillnaden mellan kropp och sjäsliv, som den fiktive talaren ovan företräder. "Det Svåra Problemet", som han benämner det, 'hur materia blir till mind eller hur mind uppstår', kommer man aldrig att kunna lösa¹³. Solms refererar till Freud¹⁴ och menar att Mind och 'Hjärnan - Kroppen' är komplexa och för oss iakttagbara former som emanerar från ett slags väsen eller materia (monistiskt synsätt) som vi aldrig kan få någon direkt kunskap om: Vi kan som medvetna subjekt, observera vårt eget Mind (vår inre värld) som i sig självt är omedvetet. Andra (liksom i viss mån vi själva) kan, eventuellt med hjälp av instrument som förstärker vår perceptionsförmåga i något avseende, studera vårt väsens avspeglning som ett objekt bland andra i den yttre (objektiva¹⁵) världen (en dualism). Båda observationspunkterna är lika goda "sanningsvittnen" i meningen att båda förmedlar aspekter av Något, omöjligt att direkt lära känna, i en för oss begripbar form¹⁶.

En alltför stor dos hjärnkunskap?

Varför ägna nästan 15 timmar åt hjärnan. Det räcker väl med en kortare översikt !?

Föreläsningarna har ett komprimerat och väl genomtänkt innehåll för sitt syfte; Att på ett meningsfullt sätt integrera psykoanalytiska grundbegrepp med neurovetenskap.

Framöver kommer en sådan integrativ förståelse att bli alltmer nödvändig, eftersom i framtiden kombinationen psykofarmaka och psykoterapi kommer att bli allt vanligare. Det kommer också att krävas argumentation om man anser att användningen av sådana medel kan utgöra ett hinder för en psykoterapeutisk behandling.

Observera att denna föreläsningsserie bara är en introduktionskurs i hur hjärnan fungerar. Föredragen innehåller därför ingen specifik redogörelse för hur hjärnverksamheten är störd vid ADHD, autism och andra neurologiska och neuropsykologiska diagnoser på barn och vuxna.

Min erfarenhet är däremot att de flesta behöver smälta och diskutera föreläsningarna efteråt. Helst tillsammans med en i ämnet insatt person och gärna med ovan nämnda bok som underlag. Jag tror att det för de flesta är önskvärt att bara se en föreläsning åt gången och att man därpå får en möjlighet att samtala (det gäller i synnerhet lektionerna 1- 6 och 8), men jag har visat två åt gången och det har fungerat någorlunda.

Inte vinklat

Några kan tycka att Solms refererar väl mycket till Freud och hans tidiga verk och att han därur drar väl höga växlar då han söker förankra Freud i nutidens neurovetenskap. Några kanske inte heller känner igen sig i Solms förståelse av honom¹⁷. Hans arbete har emellertid stöd av många erkända auktoriteter inom neurovetenskapen¹⁸. Jag har inte hört någon tycka att innehållet i denna föreläsningsserie skulle lida av en ideologisk snedvridning eller bias. Ett viktigt skäl därtill är att Solms tydligt särskiljer beskrivningen av hjärnans funktion från de psykoanalytiska begreppen.

Tidskriften Neuro-Psychoanalysis

Mark Solms har varit en av dem som aktivast bidragit till att den internationella sammanslutningen, The Neuro-Psychoanalytic Society, bildades. Den står för utgivningen av tidskriften Neuro-Psychoanalysis, i vilken Solms är en av de två huvudredaktörerna. Det är en intressant tvärvetenskaplig tidskrift som söker beskriva utvecklingen inom gränssnittet psykoanalys och neurovetenskap. Den har hittills kommit ut i 4 nummer och har innehållit framstående psykoanalytikers och neurovetenskapsmäns dialoger och essäer; oftast kring ett

specifikt psykoanalytiskt grundbegrepp eller ämne, såsom Det Omedvetna, driftsteorin, drömmar etc.

För närmare upplysningar om föreningen sök på Internet:

www.neuro-psychoanalysis.org. Om tidskriften: www.neuro-psa.com

Fördjupningslitteratur:

Oliver Turnbull och Mark Solms har givit ett förslag till fördjupningslitteratur som bifogas denna introduktion:

General Reference Textbook

Kandel, E.R., Schwartz, J.H. & Jessell, T.M. (2002). Principles of Neural Science. Norwalk, Conn, Appleton & Lange, fourth edition.

Clinical Neuropsychology

Heilman, K.M. & Valenstein, E. (1993). Clinical Neuropsychology. Oxford: Oxford University Press, third edition.

Bradshaw, J.L. & Mattingley, J.B. (1995). Clinical Neuropsychology: Behavioral and Brain Science. SanDeigo: Academic Press.

Kolb, B. & Wishaw, I.P. (1998). Fundamentals of Human Neuropsychology. Freeman, fourth edition.

Case Report-Style Books

Sacks, O. (1985). The Man who Mistook His Wife for a Hat. London: Picador.

Ramachandran, V.S. & Blakslée, S. (1998). Phantoms in the Brain: Human Nature and the Architecture of the Mind. London: Fourth Estate.

Code, C., Wallesch, C.W., Joannette, Y. & Lecours, A.R. (1996). Classic Cases in Neuropsychology (Volume I och II). Hove: Psychology Press.

Neuroanatomy

Afifi, A.K. & Bergman, R.A. (1998). Functional Neuroanatomy. New York: McGraw Hill.

Neurochemistry and Psychopharmacology

Julien, R.M. (1998). A Primer of Drug Action. New York: W.H. Freeman & Co.

History of Neuroscience and Neuropsychology

Finger, S. (1994). Origins of Neuroscience: A History of Explorations into Brain Function. New York: Oxford University Press.

Luria, A.R. (1979). The Making of Mind: A Personal Account of Soviet Psychology. Cambridge, USA: Harvard University Press.

Consciousness and Emotion

Damasio, A. (1994). *Descartes' Error*. London: Picador.

Damasio, A. (2000). *The Feeling of What Happens*. London: William Heinemann.

Panksepp, J. (1998). *Affective Neuroscience: The Foundations of Human and Animal Emotions*. Oxford: Oxford University Press.

Sacks, O. (1985). *Awakenings*. London: Picador.

Edelman, G. & Tononi, G. (2001). *A Universe of Consciousness: How Matter Becomes Imagination*. Basic Books, New York.

Sexuality & Drive

Pfaff, D. (1999). *Drive: Neurological and Molecular Mechanism of Sexual Motivation*. MIT.

Rogers, L. (2001). *Sexing the Brain*. Columbia Univ. Press.

Le Vay, S. (1994). *The Sexual Brain*. Cambridge: MIT Press.

Language

Deacon, T. (1998) *The Symbolic Species: the Co-Evolution of Language and the Brain*. W.W. Norton & Co.

Pinker, S. (1994). *The Language Instinct*. Penguin.

Memory

Schacter, D.L. (1997). *Searching for Memory: The Brain, the Mind and the Past*. HarperCollins.

Squire, L. (1987). *Memory and Brain*. Oxford Univ. Press.

Edelman, G. (1990). *Remembered Present*. Basic Books, New York.

Dreams

Reiser, M. (1994). *Memory in Mind and Brain: What Dream Imagery Reveals*. New Haven, Yale.

Solms, M. (1997). *The Neuropsychology of Dreams*. Mahwah, Lawrence Erlbaum Associates.

Farah, M.J. (1990). *Visual Agnosia*. MIT Press.

Zeki, S. (1993). *A Vision of the Brain*. Oxford: Blackwell Publishers.

Hemispheric Asymmetry

Springer, S.P. & Deutch, G. (1998). *Left Brain, Right Brain: Perspectives from Cognitive Neuroscience*. New York: Freeman.

Cognitive Neuropsychology

Shallice, T. (1990). *From Neuropsychology to Mental Structure*. Cambridge University Press.

Neuro-Psychoanalysis

Kaplan-Solms, K. & Solms, M. (2000). *Clinical Studies in Neuro-Psychoanalysis*. London: Karnac Books.

Schore, A. (1994). *Affect Regulation and the Origin of the Self*.

Solms, M. & Turnbull, O.H. (in press). The Brain and the Inner World: An Introduction to the Neuroscience of Subjective Experience. Karnac, London.

Pally, R. (2001). The Mind-Brain Relationship. Other Press, New York.

Out-of Print Books

(The titles listed in this section are not currently available. They are, however, strongly recommended, and should be consulted if you are able to track down second-hand or library copies.)

Luria, A.R. (1973). The Working Brain. Basic Books.

Walsh, K.W. (1999). Neuropsychology: A Clinical Approach. Churchill Livingstone, fourth edition.

Feinberg, T.E. & Farah, M.J. (1997). Behavioral Neurology and Neuropsychology. New York. McGraw Hill.

Luria, A.R. (1973). The Man with a Shattered World. Basic Books.

Ogden, J.A. (1996). Fractured Minds: A Case-Study Approach to Clinical Neuropsychology. New York: Oxford University Press.

Pinel, J.P.J. & Edwards, M. (1998). A Colorful Introduction to the Anatomy of the Human Brain. Boston: Allyn & Bacon.

Snyder, S.H. (1999). Drugs and the Brain. New York: Scientific American Library.

Le Doux, J. (1996). The Emotional Brain. New York: Touchstone.

Noter:

1. Mind är för närvarande nog det bästa ordet, som jag inte översätter här då ingen fullgod svensk översättning finns. Psyket har använts. Själslivet är kanske det bästa, men det ordet är för många förknippat med en religiös livssyn. Om Mind kan vi aldrig få direkt kunskap, menar Solms och han jämför det med Freuds Det Omedvetna. Vårt medvetande kan observera Det Omedvetna men gör sig då ofta skyldigt till vinklade eller felaktiga observationer, just pga att vårt medvetande oss omedvetet påverkas av Det Omedvetna. I min egen skriftställning använder jag, liksom många andra, Mind som ett övergripande begrepp. Det innefattar då all mental aktivitet, också vår medvetna.

2. Solms refererar till Freuds essä 'Det omedvetna' från 1915 (S.E. 14 ss 166-204 och appendix C ss 209-215. min svenska översättning) där Ting(re)presentationen finns i Det Omedvetna och Ting(re)presentationen och motsvarande Ordrepresentation för Tinget finns i Det Förmedvetna som huvudsakligen är av sekundärprocesstyp. (Freud använder ordet Vorstellung som i engelska översättningen blivit presentation. Enligt filosofen Susanne Langer (1942) är Tinget en icke diskursiv form, utan finns där som en 'presentation', medan Ordet däremot utgör en representation och därmed är diskursivt. Jag syftar på en tidigare bok av henne (1958, Filosofi i Ny Tonart. Gebers - endast på antikvariat. Den borde utges på nytt! Eng. 1976 (1942)

Philosophy in a New Key. Harvard Univ. Press). Boken är mycket läsvärd och relativt lättläst om man vill förstå förhållandet mellan konst och det beskrivande ordet, mellan subjektivt liv och det verbala förmedlandet av det.

3. Ph.D., Associate Member of the British Psycho-Analytic Society, Honorary Member of the New York Psycho-Analytical Society, Honorary Lecturer, Academic Department of Neurosurgery, St. Bartholomew's and Royal London School of Medicine och Lecturer in Psychology at University College London.

4. Luria A.R. är väl mest känd för boken 'The Working Brain' (eng. 1973. Basic Books). I boken 'The Making of Mind' (eng. 1979) särskiljer han romantisk vetenskap från klassisk. Om den senare reducerar levande liv till abstrakta schemata, så söker den förra beskriva livets rikedom utan att tvingas till analytisk logisk precision. Den kan i stället använda sig av intuition och (i djup bemärkelse) estetiska hänsyn i sin beskrivning. I den andan har han skrivit 'The Man with a Shattered World', 'The Mnemnomist' (eng. 1972. De sist nämnda tre böckerna på Harvard Univ. Press.)

5. I sin bok 'The Neuropsychology of Dreams' (1997, Lawrence Erlbaum Ass.) refererar Solms till, och tycker jag, faktiskt tar strid mot Hobson/Mc Carley's sedan länge dominerande aktivations-syntes modell (1977), fast Hobson redan 1988 något reviderat den (The Dreaming Brain. Basic Books). De båda forskarna presenterar sina forskningsresultat och slutsatser i tidskriften Neuro-Psychoanalysis (n:o 2, 1999). Hobson är där rejält polemisk mot psykoanalys. I samma nummer yttrar sig Allen Braun, en annan erkänd drömforskare, om att de båda verkar vara väl ideologiskt laddade i meningen för och emot Freud.

6. Kaplan-Solms, K. och Solms, M. (2000) Clinical Studies in Neuro-Psychoanalysis. London. Karnac Books.

7. I boken 'A moment of Transition - Two Neuroscientific Articles by Sigmund Freud' (1990, The Institute of Psychoanalysis, Karnac Books) har Solms och Michael Saling översatt och diskuterat två av Freuds tidiga artiklar som förebådar tankegångarna som ledde till psykoanalysen. Jag antar att det är en slags början på den utgivningen.

8. (1950, 1895) Project for a scientific psychology. S.E. 1

9. Jag håller med Susanne Langer (1967. Mind: an essay on feeling. Vol 1. John Hopkins) när hon hävdar att kunskapen om människans högre psykiska funktioner ännu är att betrakta som förvetenskaplig. Kunskapen inom denna domän bör därför inte för tidigt aspirera till något annat status, då det lätt leder till ett reduktionistiskt tänkande eller till att man använder andra vetenskapers metod för att förklara skeenden inom sitt eget

område, vilket också kan leda till reduktionism och en banalisering av kunskapsområdet.

10. 'Positron Emissions Tomografi' och 'functional Magnetic Resonance Imaging technique'.

11. Han har bl.a. skrivit följande bok som kräver dock mycket avancerade kunskaper i matematik, men utifrån vilken man kan dra fascinerande slutsatser: Pribram, K.H. (1991) Brain and Perception, Holonomy and Structure in Figural Processing. Lawrence Erlbaum Ass.

12. Således en 'emergent property': När flera funktioner "ställs" samman uppstår ofta nya egenskaper som är hierarkiskt överordnade (de förra), såsom medvetande etc. (se diskussion om emergens och närliggande begrepp som konnektionism i böckerna; Thelen, E. & Smith, L.B.(1994), A dynamic Systems approach to the development of Cognition and Action, MIT Press, samt Wilber, K. (1995) Sex, Ecology, Spirituality. Shambhala Publications).

13. Eftersom det, enligt min förståelse av Solms, inte är ett egentligt problem utan en felaktig frågeställning.

14. 1940 (1938) An Outline of Psycho-Analysis. S.E. 23

15. Maturana/Varela har talat om objektivitet inom parentes för att visa på relativiteten i vår perception av yttervärlden, bl a i boken (1992) The Tree of Knowledge. Shambhala.

16. Se vidare Solms (1997) 'What is Consciousness?' i *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 45: 681-778

17. I speciellt amerikansk psykoanalytisk tradition kan man referera till Det Omedvetna som enbart bestående av bortträngt psykiskt material eller att allt material i Det Omedvetna går att få känt genom psykoanalys. Det verkar också vara det synsätt som dominerar i t.ex. Havnescölds/Risholm Mothanders bok (2002) Utvecklingspsykologi.

Psykodynamisk teori i nya perspektiv. Det synsättet kan, vad jag förstår, följa Freuds första, topografiska, teori medan det sannolikt inte stämmer för tripartitmodellen. Synsättet som presenteras här, om Det Omedvetna som en domän vi inte kan få direkt vetskap om, är ytterligare ett steg längre från denna förståelse av Freuds omedvetna.

18. I tidskriften *Neuro-Psychoanalysis*' editorial board ingår bl.a neurovetarna: Braun, Damasio, Kandel, LeDoux, Libet, Llinas, Panksepp, Pribram, Ramachandran, Sacks och Schacter

A Beginner's Guide to The Brain by Consultant Neuropsychologist and Psychoanalyst Mark Solm:

Fem olika videoband med följande olika teman: 1.Introduction to Basic Concepts 2. Brain and Mind: How do They Relate? 3. Consciousness and the Unconscious 4. Emotion and Motivation 5. Memory and Phantasy 6. Dreams and Hallucinations 7. Genetic and Environmental

Influences on Mental Development
Hemispheres 8. Differences Between Left and Right
9. How does the "Talk Cure" Work? 10. Where do We Go From Here?